

Z ZNANJEM DO ZVEZD

*Slovenska šola
za nepalske gorske vodnike*

WITH KNOWLEDGE TO THE STARS

*The Slovenian School
for Nepalese Mountain Guides*

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Kazalo

13	MOST SODELOVANJA MED SLOVENIJO IN NEPALOM Slovinci in Himalaja
35	ALPINISTIČNO ŠOLANJE DOMAČINOV V NEPALSKI HIMALAJI – OD IDEJE DO IZVEDBE Naučimo jih loviti ribe! Sanje nekega vizionarja Načrtovanje šole za gorske vodnike za domačine Everest in šola Od izbire kraja do temeljnega kamna Gradnja šole Šola je poslanstvo Prvi tečaj Kongres v Švici Slovesno odprtje šole Šola za Šerpe
107	NOVI IZZIVI Lepo obdobje življenja je bilo Delo je bilo treba nadaljevati Mednarodno sodelovanje
171	Z ZNANJEM JE ŽIVLJENJE BOLJŠE Utrinki iz šole v Manangu Manang – kraj, kamor se je vredno vračati Bil sem eden prvih V stopinjah planinskih legend Vizionar in veliki mož med Šerpami
209	BOLNIŠNICA POD ZVEZDAMI Vsak dan je bil dragocen
225	KONEC USPEŠNEGA SODELOVANJA – PRIJATELJSTVO IN ZNANJE OSTAJATA Thank you, sir! Hvala, gospod! Če te nekdo prosi za pomoč, mu pomagaj
255	ODMEVI Moj pogled na šolo v Manangu Imeli smo ključ za rešitev problema Poslanstvo <i>Poslanstva</i> Vrsta ljubezni
289	SEZNAM INŠTRUKTORJEV IN ZDRAVNIKOV

Content

13	THE BRIDGE OF COOPERATION BETWEEN NEPAL AND SLOVENIA Slovenians and the Himalaya
35	MOUNTAINEERING EDUCATION FOR THE LOCALS OF THE NEPAL HIMALAYA – FROM IDEA TO REALITY Let's teach them how to fish! Dreams of a visionary Plans for a mountaineering school for the local people Everest and the school From the location selection to the foundation stone Building the school The school is a mission The first course Congress in Switzerland The opening of the school School for Sherpas
107	NEW CHALLENGES This was a great period of my life The work had to be carried on International cooperation
171	KNOWLEDGE MAKES FOR A BETTER LIFE Snapshots from the school in Manang Manang – a place worth returning to I was one of the first Following in the footsteps of mountaineering legends A visionary and a great man among the Sherpas
209	HOSPITAL UNDER THE STARS Every day was precious
225	MAKES THE END OF A SUCCESSFUL COOPERATION – FRIENDSHIP AND KNOWLEDGE REMAIN Thank you, sir! Hvala, gospod! If someone asks for help, you help
255	ECHOES My view of the school in Manang We had the key to solving the problem Mission's mission Manifestation of love
289	LIST OF INSTRUCTORS AND DOCTORS

Naučimo jih loviti ribe!

Let's teach them how to fish!

Aleš in Dušica Kunaver

Aleš Kunaver
Ime Šerpa izvira iz besede Šar-pa, kar pomeni vzhodno ljudstvo, a ni človeka, ki bi znal razložiti ta naziv. Ni pa izključeno, da so v davnih dneh Šerpe prišli od vzhoda v zatočišče najvišjih gora na svetu, v velikansko trdnjavo, kjer so se ohranili. Tjangboče stoji na vzpetini z najlepšim razgledom na svetu. Everest gleda izza sedemtisočaka Nuptseja, zraven sta dvojčka Lotse in Lotse Šar, pa vitki Taveče in sveti vrh Tamserku ter Ama Dablam.

Aleša je očarala skromnost, delavnost, trdoživost in nasmejanost revnih gorjancev. Želel si je narediti nekaj koristnega za to gorato deželo.

Zoran Jerin³
Aleš je začel pri prvih korakih najine 600 kilometrov dolge poti premišljevali, da bi kot zdravnik čisto zanesljivo za nekaj let odšel v Nepal in da za zdravnika ne more biti nič lepšega kot pomagati ljudem v takšni srednjeveški državi. V naslednje pol ure je ... to svojo zamisel povedal v več različicah, ki jih je že obogatil z vsemi

Foto / Photo Andrej Štremfelj

SANJE NEKEGA VIZIONARJA¹

Aleš Kunaver
Pot, ki naju vodi v deželo Šerp, je tako ozka, da se dva popotnika na njej lahko srečata le, če eden od njiju stopi s steze.

Po tej ozki poti sta se Aleš Kunaver in njegov prijatelj, novinar Zoran Jerin, leta 1962 podala v deželo Šerp, da bi si ogledala cilje za prihodnje jugoslovanske alpinistične odprave. Dve leti pred tem sta bila člana prve jugoslovanske himalajske odprave na indijski sedemtisočak Trisul, ki je sprožila željo po novih himalajskih vrhovih. Bila sta prva Slovenca, ki sta prestopila meje te takrat še povsem neznane dežele. Nepal je bil namreč dolga stoletja, do leta 1953, zaprt za obiskovalce.

Po dolgih dneh hoje sta Aleš in Zoran prišla na budistično ozemlje do slovitega samostana Tjangboče. V prevodu to ime pomeni Odtis Budove noge. Prvič v zgodovini *gompe*² se je vrhovni lama, živo božanstvo in reinkarnacija Bude, pojavil na obisku v taboru Evropejcev. To je bila velika čast za dva neznana popotnika. Najvišji verski glavar budističnega Nepala je skromno sedel v travo poleg dveh popotnikov pred njun šotor pod samostanom Tjangboče.

¹ Odlomki so iz knjige *Aleš Kunaver*. Zbrala, uredila in dopolnila Dušica Kunaver. Založba Obzorja Maribor, 1988.
² Budistični samostan.
³ Zoran Jerin: Ne vem, kaj spet snuje Aleš. *Planinski vestnik*, 1/1985.

⁴ Šiša Pangma je zadnji osvojeni osemtisočak, na katerega se je prva povzpela kitajska odprava leta 1964.

⁵ Član odprave na Anapurno leta 1969.

potrebnimi kje, kako in kdaj. Ob mojem vprašanju, kaj bo vendarle storil, ko bo v svoja razmišljanja vpletel tudi nerodno podrobnost, da ni zdravnik ..., je čisto resno odvrnil: »No, saj ni treba biti ravno zdravnik. Pomagaš lahko na veliko načinov. Ta dežela potrebuje tudi poti in mostove, pa elektriko ... Ali pa ... ne bi bilo na primer fantastično tudi v Nepal u ustanoviti alpinistične šole za Šerpe ..., da jim ne bi bilo treba več hoditi v Tenzingovo šolo v Dardžiling, v Indijo?«

Zavedal se je, da Šerpe potrebujejo alpinistično izobrazbo, saj so bili že leta 1960 v Himalaji doseženi vrhovi skoraj⁴ vseh osemtisočakov, nato pa se je začelo desetletje pristopov na številne ostale himalajske vrhove.

Aleš Kunaver

Ni več daleč čas, ko bodo prišle na vrsto himalajske stene. Za domačine se bodo začeli težki časi. Svet zdaj pozna Šerpe po njihovih izjemnih sposobnostih, za vstop v stene pa nimajo nobenega alpinističnega znanja. To neznanje je nevarno. Šolati bi jih bilo treba.

Bosonogi in slabo oblečeni domačini v ostrem podnebj u Himalaje

Barefoot and poorly dressed locals in the harsh weather of the Himalaya

Arhiv MNZS / Archive of the National Museum of Contemporary History of Slovenia

Ta misel, narediti nekaj za ljudstvo pod najvišjimi gorami, je Aleša spremljala v naslednjih letih, ko je odslužil vojaški rok v vojašnici v Bohinjski Beli, z lastnimi rokami zgradil montažno hišo za družino, delal v tovarni Avto-montaža na delovnem mestu konstruktorja, nadaljeval študij na strojni fakulteti in bil ob vsem tem še skrben očka dvema majhnima deklicama.

NAČRTOVANJE ŠOLE ZA GORSKE VODNIKE ZA DOMAČINE

dr. Jože Andlovic⁵

Na odpravi na Anapurno leta 1969 je Aleš že resno načrtoval alpinistično šolo za Šerpe. Ko sva se prvič vzpenjala iz baze s skupino Šerp, sva z mešanimi občutki opazovala trojico, ki jim je že natikanje derez delalo tolikšne preglavice, da sva priskočila na pomoč. Tudi cepinov niso znali uporabljati.

Znak alpinistične odprave na Lotse leta 1981

The sign of the 1981 mountaineering expedition on Lotse

Arhiv MNZS / Archive of the National Museum of Contemporary History of Slovenia

Vrh Anapurne IV. Aleš Kunaver z zastavicami in zdravnik Jože Andlovic

On the summit of Annapurna IV. Aleš Kunaver (holding the flags) and doctor Jože Andlovic

Foto / Photo Lojze Golob

Arhiv MNZS / Archive of the National Museum of Contemporary History of Slovenia

Aleš Kunaver

Šerpe, ljudstvo pastirjev, so že ob prvih stikih z raziskovalci Himalaje pokazali izredne sposobnosti, nadpovprečno inteligenco, življenjski optimizem in izredno delazmožnost na velikih višinah. Čeprav so njihovi obrazi vedno nasmejani, je njihovo življenje en sam boj za obstanek, saj žive v dolinah, ki mnogokrat leže višje kot najvišji vrh Evrope. Beli človek se lahko marsikaj nauči iz trdega življenja teh gorjancev.

V klasični dobi osvajanja himalajskih vrhov so s svojo vzdržljivostjo in prilagodljivostjo višinam presegali sposobnosti obiskovalcev svojih gora, a so v razvoju alpinizma zaostali. Igra se je zanje žalostno obrnila. V stenah Šerpe brez alpinističnega znanja niso mogli dosegati sposobnosti vrhunskih alpinistov, a nujnost po zaslužku jih je kljub temu vodila v nevarne stene. Vse več zagorelih, nasmejanih obrazov domačinov je za vedno ostajalo v stenah svojih gora. Med njimi so bili tudi legendarni Šerpe tigri. Tak naziv dobi domačin, ki je stal na vrhu osematisočaka.

Domačin pri prenašanju osebne opreme

A local carrying his equipment

Arhiv MNZS / Archive of the National Museum of Contemporary History of Slovenia

Še več kot to! Prekaljenemu, vzdržljivemu ljudstvu, ki je sposobno preživeti na pobočjih najvišjih gora na svetu, je svet odvzel spoštovanje. Ime Šerpa je začel pisati z malo začetnico in s tem je legendarno ime ljudstva Šerp spremenil v šerpa, kar pomeni – nosač.

Nepalci nekako takole doživljajo odprave: sahibi⁶ zaprosijo za vrh, dobijo dovoljenje, ga plačajo, priletijo v Nepal, najamejo Šerpe in nosače, gredo pod goro, bolj ali manj uspešno zlezejo gor, odkorkajo nazaj v Katmandu, izplačajo Nepalce in odletijo domov. Šerpe morajo zopet dobiti veljavo, ne le pred tujci, tudi pred samim seboj.

V naslednjih letih se je res vnel boj za himalajske stene. Leta 1970 so Angleži preplezali južno steno Anapurne, prvo veliko himalajsko steno. Že leta 1972 so slovenski alpinisti pod Aleševim vodstvom v južni steni Makaluja prestopili 8000 metrov in s tem osupnili ves alpinistični svet.⁷ Tri leta pozneje, leta 1975, je sedem slovenskih alpinistov stalo na vrhu Makaluja, ki so ga dosegli po južni steni. Angleži so istega leta preplezali jugozahodno steno Everesta in s tem se je obdobje pristopov po najlažji poti na vrhove končalo – v središču zanimanja so bile zdaj stene, ki si jih je vse več odprav izbralo za svoj cilj. To je pomenilo tudi veliko tveganje za alpinistično neizobražene Šerpe. Aleš Kunaver je vedel, da je njihovo šolanje edina možnost, ki lahko prepreči nesreče v himalajskih stenah. Usposobiti jih je treba za enakovredne spremljevalce alpinistov in za gorske vodnike skupinam turistov na trekingih, ki so v tistem času začele oblegati njihovo gorato deželo. Domačini ne smejo biti več le nosači in

Šerpe na Kangbačenu leta 1965
Sherpas on Kangbachen, 1965
Foto / Photo Tone Škarja

⁶ Gospodje.

⁷ Slovenci nimamo tako dolge alpinistične zgodovine velikih himalajskih odprav kot denimo Angleži in Francozi. Ko so veliki narodi osvajali Everest, so naši alpinist komaj odkrivali Alpe, ko so leta 1960 naši alpinisti prvič videli Himalajo, so bili tam osvojeni že vsi osematisočaki. Zato je bil njihov uspeh v sedemdesetih letih, ki jih je uvrstil v sam vrh alpinističnega sveta, zares pravo presenečenje.

Šola za Šerpe³²

School for Sherpas

Danilo Cedilnik - Den
inštruktor / instructor

Sredi maja leta 1979 me je Aleš Kunaver povabil, naj bom inštruktor na prvem tečaju. Takoj sem začel pripravljati učni načrt, ki je imel za osnovo alpinistični začetni tečaj in delno program za gorske vodnike. Pozneje, ko se je projektu pridružil Nejc Zaplotnik, sva ga skupaj nadaljevala. Naredila sva učbenik, jaz sem veliko ilustriral in naredil plakate z glavnimi poudarki. Besedila so bila žal le v angleščini, pozneje pa so jih prevedli tudi v nepalščino.

Šestindvajsetega avgusta smo se z avtobusom odpeljali proti Pokri. Do vasi Dumre, kjer se je začel naš 130-kilometrski pohod v Manang, smo se vozili šest ur. Tečajnikov je bilo enaindvajset, zraven pa še vodja nepalskih udeležencev Sonam Gjalzen in pomočnik Sambu Tamang. Tečajniki so bili v večini Šerpe, nekaj pa jih je bilo tudi iz drugih etničnih skupin. Od vasi Dumre do šole smo hodili sedem dni. Tečajniki so sami organizirali nosače, hrano, prostore za tabor, mi pa smo imeli vsak dan po pohodu z njimi pouk, predvsem orientacijo, branje zemljevidov, urejanje taborov. Vsak dan so pisali dnevnik in zvečer prebrali vsem na glas, kaj so doživeli čez dan. Lahko so pisali in brali v angleščini ali nepalščini, branje je bilo prostovoljno. Drugega septembra smo prišli k šoli, ki so jo še dograjevali pod strokovnim vodstvom našega gradbinca in alpinista Petra Janežiča - Petrača. Najprej smo usposobili generator, da smo imeli elektriko, obesili zastave in uredili taborišče ob šoli.

Tečajnikom smo že na začetku povedali, da smo mi le gostje v njihovi lepi deželi, da nismo sahibi, ampak smo enaki drug drugemu; spreminjali

smo miselnost, ki je bila tem narodom vcepljena že davno prej, preden so tja prišli prvi zahodnjaki. Enako težke nahrbtnike smo nosili, gazili smo naprej, jutranji čaj v šotoru je postal le prijateljsko dejanje medsebojnega spoštovanja. Povezali pa so nas tudi zabavni trenutki, ko smo se vsi iz srca nasmejali. Ko je Nejc pripravljaval predavanje o streli, mi je rekel, naj švigam sem in tja, da si bodo bolje predstavljali strelo, Jože pa se je oglasil: »Jaz bom pa grmel.«

Tečajniki in inštruktorji na prvem tečaju, zadaj Anapurna IV
Trainees and instructors during the first course with Annapurna in the background
Arhiv / Archive Danilo Cedilnik - Den

³² Tako so slovenski inštruktorji prvotno imenovali šolo.

Na drugem tečaju, na katerem sem bil glede na izkušnje nekako prvi med enakimi, so bili inštruktorji: Stane Belak, Zvone Korenčan, Vanja Matijevac, Bojan Pollak in Vlado Schlamberger. V šolo smo povabili lokalne prebivalce, da jim pokažemo diapozitive s prvega tečaja. Na platno v šolski učilnici sem projiciral predvsem domačine, njihova polja in hiše. Nemo so strmeli, prvič so videli projekcijo. Pri prvem obrazu pa so vsi skočili pokonci, s prsti tipali platno, se smejali, kričali (poglej, to si pa ti, glej, kakšna je ...), hrup je bil nepopisen in naše zadovoljstvo tudi.

Čeprav ne bomo nikoli natančno vedeli, smo nedvomno bistveno vplivali na varnost višinskih nosačev na odpravah. V desetletjih se je v slovenski šoli za nepalske gorske vodnike pod vodstvom naših inštruktorjev nabralo blizu tisoč tečajnikov. Koliko življenj in poškodb smo prihranili, ne vemo, so pa tečajniki z diplomo in značko lažje dobili delo na odpravah in trekingih. Nekateri so kmalu po tečaju ustanovili svoje agencije za odprave na visoke vrhove in pohode po nepalskih dolinah. S tem smo nedvomno pospešili razvoj turizma.

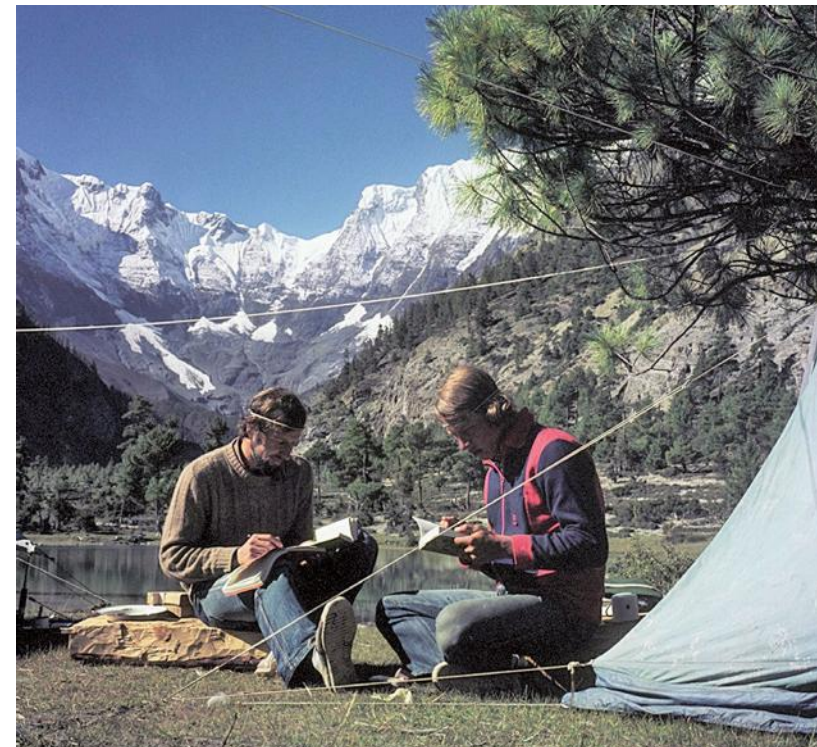
Leta 2015 sem bil ponovno v Manangu. Danes prideš iz Katmanduja s terencem ali tovornjakom do šole in še naprej v enem dnevu in tudi elektriko in kinodvorano imajo. Gledali smo film *Sedem let v Tibetu*. Kot otrok sem videl prve filme o osvajanju himalajskih vrhov in nedvomno

Inštruktorji na drugem tečaju: Stane Belak, Zvone Korenčan, Vanja Matijevac, Vlado Schlamberger in Bojan Pollak

Instructors at the second course: Stane Belak, Zvone Korenčan, Vanja Matijevac, Vlado Schlamberger, and Bojan Pollak.

Foto / Photo Danilo Cedilnik - Den

Na vrhu vzhodnega Čuluja, 6584 m, na levi Nejc Zaplotnik

On the summit of Chulu East (6584 m), Nejc Zaplotnik is on the left

Foto / Photo Danilo Cedilnik - Den

Priprava na pouk, Danilo Cedilnik - Den in Nejc Zaplotnik na desni

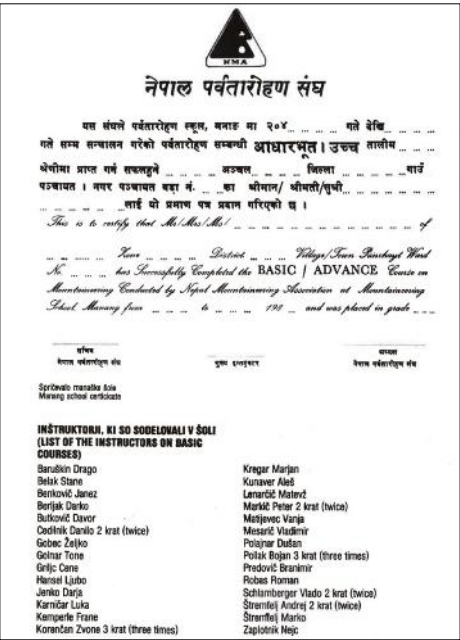
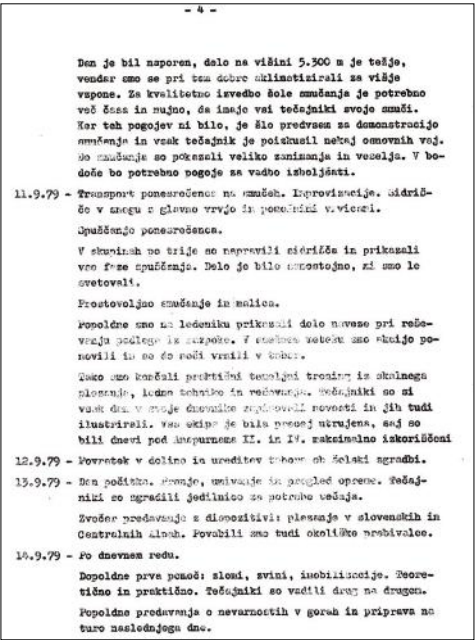
Getting ready for lessons, Danilo Cedilnik - Den and Nejc Zaplotnik are on the right.

Arhiv / Archive Danilo Cedilnik - Den

Odlomek iz poročila o prvem tečaju, ki so ga 15. oktobra 1979 spisali inštruktorji dr. Jože Andlovic, Danilo Cedilnik - Den, Aleš Kunaver in Nejc Zaplotnik.

Excerpt from the report on the first course, written on October 15th, 1979 by instructors dr. Jože Andlovic, Danilo Cedilnik - Den, Aleš Kunaver in Nejc Zaplotnik.

Arhiv NUK / Archive of the National and University Library

Spričevalo o uspešno končanem tečaju, spisano v nepalskem in angleškem jeziku.

Certificate on successfully completing the course in Nepali and English

Arhiv NUK / Archive of the National and University Library

Izdelava notranje opreme za šolo leta 1980. Predavanja so že potekala v predavalnici, bivalni prostori pa še niso bili opremljeni, zato so inštruktorji in tečajniki bivali v šotorih.

Making of the interior equipment, 1980. The classes were held in the classroom but the living quarters were not yet finished so the instructors and trainees slept in tents.

Foto / Photo Bojan Pollak

Spust po vrvi pozorno spremlja Nejc Zaplotnik.

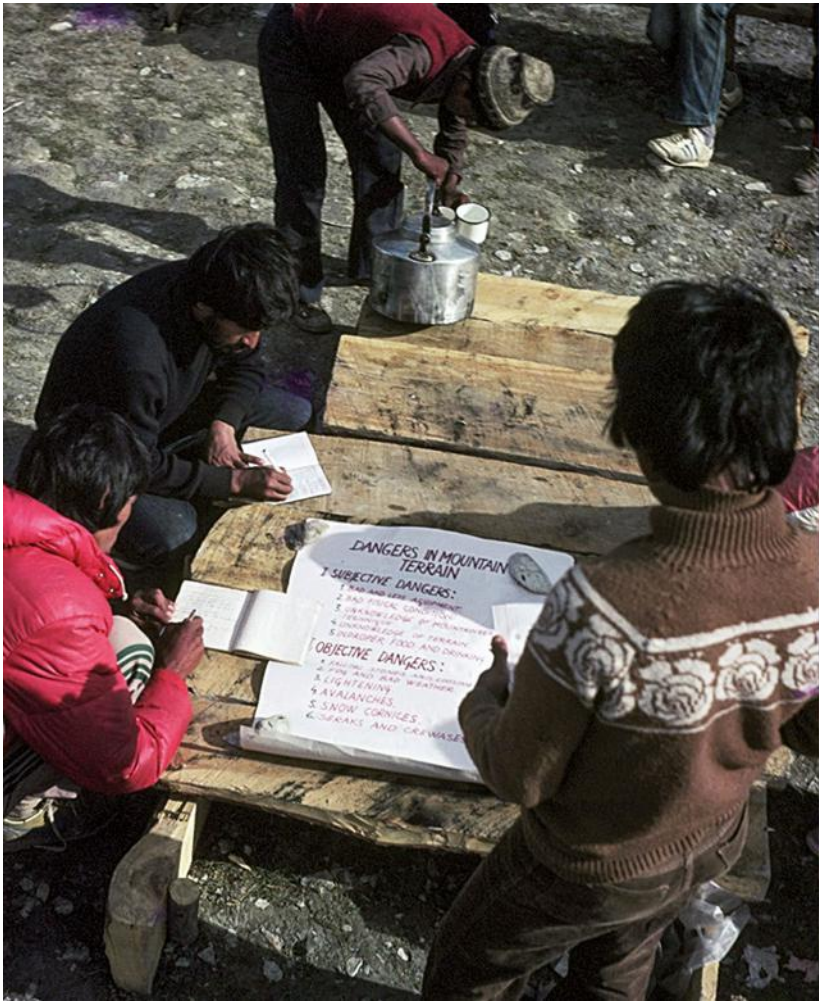
Rappelling under close scrutiny of Nejc Zaplotnik

Arhiv MNZS / Archive of the National Museum of Contemporary History of Slovenia

Preden so pripravili učbenike, so si inštruktorji na prvih tečajih pomagali z risanjem plakatov.

Before they had coursebooks, the instructors made posters to help with the lessons.

Foto / Photo Danilo Cedlinik - Den

je življenje pestrejše kot vsak roman ali film. Nepredstavljivo je, da bo ta mladi sanjač nekoč učil domačine v Himalaji, kako se pleza na visoke vrhove. In vendar jih je.

In May 1979, Aleš Kunaver asked me to take part in the first course as an instructor. I immediately began preparing a programme, which was based on the basic training for alpinists and, to some extent, on the mountain guides courses. When Nejc Zaplotnik joined the project, we continued working on the programme together. We prepared a course-book, for which I made countless drawings. I also made posters with the

Včasih se človek sprašuje, ali ima mednarodno sodelovanje sploh kakšen smisel. Ali ni bolje, da bi se vsak planinec počutil kot državljan sveta in se tako tudi obnašal? Vendar dokler pri takem skupnem delu sodelujejo ljudje, ki stoje na človeški, strokovni in diplomatski višini Aleša Kunaverja, toliko časa bo naše skupno delo ohranjalo svoj pomen. Ko je na generalnih skupščinah UIAA zastopal Jugoslavijo, ni imel lahkega stališča, saj tudi v planinskih združenjih ni mogoče kar odmisli politike. Tu je Aleš s svojo osebnostjo, čutom za pravičnost, bogatimi življenjskimi izkušnjami in izjemnim znanjem jezikov stal visoko nad majhnimi medsebojnimi spori in nesporazumi, zato smo ga vsi, brez izjeme, priznavali, cenili in spoštovali. S svojim delom in osebnimi vrlinami je pridobil svoji deželi ugled in naklonjenost. Dragoceno je predvsem njegovo delo za šerpovsko šolo v Manangu. To je vzoren primer resnične mednarodne pomoči in eno od najlepših dejanj, v katero se je vključila tudi naša organizacija.

Od Aleša smo se mnogo naučili, bil je eden tistih mož, ki je znal gledati v svet, v širino, presegati ozko koristoljubje posameznikov, znal je z nogami stati na trdnih tleh resničnosti, a vendar je ostal idealist. Znal se je odločno zavzeti za vsako dobro zamisel, ne da bi pri tem koga po nepotrebnem užalil. Sadovi njegovega dela bodo še dolgo živeli.

Dr. Silvia Metzelin-Buscaini, v imenu UIAA³³

³³ Pismo je dr. Silvia Metzelin-Buscaini, predsednica Komisije za alpinizem pri UIAA, poslala Dušici Kunaver ob smrti Aleša Kunaverja leta 1984. Objavljeno je bilo leta 1987 v knjigi Dušice Kunaver *Aleš Kunaver*, Založba Obzorje.

most important information. The texts were in English only, which was a shame, but they were later translated into Nepali.

On August 26th, we boarded the bus for Pokra. It was a six-hour drive to the village of Dumre, where we started our hike to Manang (130 kilometres). Twenty-one trainees took part in the course, along with the leader of the Nepalese participants Sonam Gjalcen and his assistant Sambu Tamang. Most of the trainees were Sherpas with some exceptions from other ethnic groups. It was a seven-day walk from Dumre to the school. The trainees organized all the porters, food, and campsites, while we gave lessons after each day's stage was finished, mainly about orientation, map reading, and camp organization. They kept diaries and in the evenings, they read about the day's experiences. They wrote and read in English or Nepali and the evening readings were not mandatory.